

„Војно дело“ од оснивања (1948–1998)

Педесет година се у општевојном теоријском часопису „Војно дело“ одсликава развој војне науке, а бројни реномирани аутори помажу у усавршавању и пропагирању одбрамбене мисли. Борећи се да одрже традицију еминентног часописа, Уређивачки одбор и Редакција „Војног дела“ покушавају да субјектима одбрамбеног система учине доступним информације о доктринама које се сада примењују у свету и које ће се примењивати у следећем веку, тражећи теоријске и доктринарне одговоре на све садашње и већину процењених, предвиђених и прогнозираних ратних изазова.

Општевојни теоријски часопис „Војно дело“ основан је Наредбом врховног команданта оружаних снага и министра народне одбране ФНР Југославије 13. децембра 1948. године. Први број изашао је из штампе при Војној академији Југословенске армије 1. фебруара 1949, уз значајну помоћ Војнонаучног и издавачког института. Ентузијазам и одлучност пробраних официра окупљених у Редакцију, успели први бројеви часописа, његов значај и потреба за даљим развојем војноиздавачке делатности условили су да се Војноиздавачки завод Министарства народне одбране крајем 1949. године преформира у Издавачку кућу „Војно дело“, а затим је та институција трансформисана, крајем 1950, у Војноиздавачки завод „Војно дело“, у чијем саставу су остале редакције часописа „Војно дело“ и „Војни гласник“. Од 1950. до првих месеци 1953. године издавачка кућа „Војно дело“ објављивала је, у „Војној библиотеци“, дела војних класика и савременика и, у „Малој војној библиотеци“, мања дела и брошуре. И након преформирања Војноиздавачког завода „Војно дело“ у Војноиздавачки завод, 1952. године, све до маја 1965. године, као издавачи вредних издања појављивали су се Библиотека „Војно дело“, Редакција „Војног дела“ и Војноиздавачки завод „Војно дело“ (или ВИЗ ЈНА „Војно дело“). Редакција „Војног дела“ најдуже је остала у ВИЗ-у (од 1950. до краја 1971. године). Од 1972. до половине 1980. године Редакција је била најсамосталнија, пошто је била непосредно потчињена Генералштабу Југословенске народне армије. Затим је одлучено да се повеже с одговарајућим војнонаучним институцијама: од половине 1980. издавач часописа био је

Центар за стратегијска истраживања ГШ ЈНА, а потом – од 1984. године – Центар оружаних снага за стратегијска истраживања и студије „Маршал Тито“. Уследило је редуковање издања и груписање издавачких институција након трансформисања ЈНА у Војску Југославије. Прилагођавајући се новим условима, Редакција „Војног дела“ ушла је, маја 1994. године, у састав НИУ „Војска“, под Управом за информисање и ППД ГШ ВЈ, а од јуна 1998. у поново формирану Војноиздавачки завод, под Управом за научноиздавачку делатност Сектора за школство, научну и издавачку делатност (ШОНИД).

Издавачи „Војног дела“ били су: Министарство одбране ФНРЈ, Војна академија, Савезни секретаријат за народну одбрану, Војноиздавачки завод и Новинско-издавачка установа „Војска“. У Савету часописа укупно је било 877, а у Уређивачком (редакцијском) одбору 209 чланова. До сада су објављена 354 броја „Војног дела“, са 5.958 написа на 86.371 страници. Поводом 35-годишњице, израђена је и Библиографија „Војног дела“ (1949–1983). Преводи сажетака објављују се на француском, руском и енглеском од броја 1/1986, а од броја 4–5/1996. и на немачком језику. Ознака YU ISSN уведена је у броју 1/1976, УДК ознака за часопис у броју 1/1988, а УДК за сваки напис (у сарадњи са Југословенским библиографским и информацијским институтом) од броја 1/1996. Уведен је и бар-код у броју 6/1996. Од 1994. године Уређивачки одбор чине искључиво научници, а од 19. јуна 1995. „Војно дело“ је ослобођено од пореза на промет. Логотип часописа заштићен је у Савезном заводу за заштиту интелектуалне средине у јануару 1998. године. Часопис је штампан ћириличним писмом од броја 1 до броја 15, а затим и од броја 1–2/1993, а на латиничном писму од броја 16 закључно с бројем 6/1992.

*

До 1963. године часопис је излазио у различитим временским интервалима: месечно, двомесечно и тромесечно, а од те године – непрекидно двомесечно. У кризним годинама, за време економске блокаде (1993. и 1994), изашла су по два двоброја, а у последњих неколико година штампана су по четири броја (од тога један тематски) и један двоброј. Између 1973. и 1993. године Савет часописа и Редакција додељивали су награду „Војно дело“ ауторима најбољих радова објављених у часопису у протеклој години. Добитници награда били су: Иван Долничар, генерал-пуковник (1975), Душан Миљанић, капетан бојног брода (1976), мр Миливоје Ореб, пуковник (1977), проф. др Ђорђе Станић, пуковник (1988), др Војислав Стојковић, потпуковник (1989), проф. др Радован Радиновић, генерал-мајор (1990), проф. др Живојин Ракочевић (1991) и мр Радован Грубач, пуковник (1992).

Редакција „Војног дела“ иницирала је бројне тематске расправе и организовала „округле столове“ и научне трибине, на којима су зачете или разрађиване многе идеје и опредељења, која су, потом, постајала саставни и незаобилазни део војне теорије, доктрине и праксе. Тиме је часопис утицао на формирање свести и теоријског и стручног знања

читалаца о савременим војно-политичким и одбрамбеним феноменима. На тај начин је доприносио изградњи војнонаучне мисли, али и ширењу свог тематског подручја, што је учинило да тематика часописа буде разноврснија и свеобухватнија. Тематски бројеви су постали литература за све више војне школе. Поред осталих, теме су биле: „Специјални рат као супстанција оружане агресије“ (1983), „Техничко-технолошки развој и одбрамбене припреме друштва“ (1984), „Југословенска криза – расплет и могуће последице“ (1991), „Међународни односи и криза у Југославији“ (1992), „Нови светски поредак и политика одбране Савезне Републике Југославије“ (1993), „Педесет година победе над фашизмом“ (1995) и „Научна утемељеност војне науке“ (1996).

Једини часопис с којим се „Војно дело“ може упоредити на нашем простору јесте лист за војне науке и културу „Ратник“, који је 1879. године, при историјском одељењу Министарства за одбрану, основао министар војни Јован Мишковић. Тај часопис, који је у војним круговима веома цењен, излазио је у континуитету, с краћим прекидима у току балканских и за време Првог светског рата, до марта 1941. године. Дакле, 62 године. У њему су радове објављивали војводе Радомир Путник, Степа Степановић, Живојин Мишић и Петар Бојовић, и многи чувени генерали и официри академици, међу којима је најпознатији управо Јован Мишковић, који је био и председник Српске академије наука од 1901. до 1903. године. С обзиром на тематску област и начин обраде тема, није спорно да је „Војно дело“, уз „Војноисторијски гласник“, наставило традиције прослављеног часописа.

Не постоји ниједан часопис на тлу Југославије који се може поредити с „Војним делом“ по подацима које пружа истраживачима у области војне политике, организације одбрамбених система и ратне вештине. Аутори у „Војном делу“ били су: више од 50 команданата армија, сви послератни савезни секретари за народну одбрану и начелници Генералштаба, више од 250 генерала и адмирала, угледни академици, професори универзитета, високи руководиоци органа федерације, председници Председништва СФРЈ и Председништва ЦК СКЈ и председник СР Југославије. Изузетно су значајни и актуелни били и бројни интервјуи с угледним иностраним представницима.

*

У часопису се објављују оригинални научни написи, претходна саопштења, прегледни и стручни написи из области војне науке, стратегије, концепције и доктрине одбране. Садржај „Војног дела“ оријентационо је усмерен следећом структуром: 1) *војно-политички коментари* (о померању центара моћи; сукобу ниског интензитета на економској, политичкој, технолошкој, информативној, психолошкој, верској и културолошкој основи; сукобљеним интересима разних земаља на подручју претходне Југославије; судбини нових интеграционих и дезинтеграционих процеса у свету; утицају постојећих светских ресурса на политику великих сила; савременим економским трендовима с аспекта кретања

технолозија; предвиђањима даљих друштвених промена у свету итд.); 2) *теорија о рату и ратној вештини* (о утицају деидеологизације, департизације и ратних искустава на нашу теорију ратне вештине; борбеној готовости; физиономији евентуалне оружане борбе на тлу Савезне Републике Југославије после насталих промена у окружењу и Војсци Југославије; потреби за изменама у приступу ратној вештини и методологији ратне вештине у пракси Војске Југославије; мобилизацијској готовости; мобилизацији; управљању: системом војног школства, системом кадровања, информатичким системом, системом безбедности, логистичким системом); 3) *концепције и доктрине* (промене у доктринама западних земаља, посебно НАТО-а; доктрине земаља бивших чланица ВУ; војностратегијске концепције суседних земаља; утицај савремених збивања у свету на концепцију одбране СРЈ); 4) *ратна искуства, наша и страна* (о руковођењу и командовању по нивоима општости; моралу; школству и борбеној обуци; мобилизацијској готовости и мобилизацији; безбедности и заштити; логистици); 5) *информације о савременој ратној техници* (о савременим средствима ратне технике и њиховој вероватној употреби, као и о могућностима да се употребе на нашем војишту; савременим методама операционих истраживања у техничким наукама; раду војнотехничких института и школа); 6) *информације из страних армија* (прикази најинтересантнијих књига и написа који су објављени последњих месеци; значајније промене у нормативним документима ОУН, НАТО-а, Европске уније, ОЕБС-а и оружаних снага суседних земаља); 7) *историја ратне вештине*; 8) *рубрике „Ликови великана“ и „Историјске личности“*, и 9) *прикази* (подаци о књигама с тематиком која је у вези са проблемима одбране).

Сада је „Војно дело“ савремено дизајниран и актуелан часопис, високо оцењен у научним круговима, пре свега због редовног излагања, уважавања међународних норми и испуњавања техничких услова у складу са захтевима ЈУС-а и међународним стандардима ИСО утврђеним за примарне публикације. Укључено је у научни фонд Министарства за науку. Сврстава се уз бок најпознатијих часописа такве врсте у свету, као што су: *RUSI Journal, Military technology, Military Review, International Defense Review, Defense Nationale, British Army Review, Armada International, Strategy and Tactics magazine, Military Affairs, International Security, Foreign Policy.*

*

„Војно дело“ може да се похвали ексклузивним написима какве друге земље не могу да објаве из идеолошких разлога. Такви написи су, на пример: „Фашизам и ’нови светски поредак““, „Војни аспекти политике Ватикана (војна доктрина Ватикана)“, „Политика пантурцизма као идеолошко оружје“, „Теорија завере“ и политика одбране“, „Антиратни профитер“, и слично.

Захваљујући успешном раду претходних генерација бројна признања чине занимљиву изложбу у витрини Редакције. Најзначајнија су:

Орден народне армије са лорововим венцем (1978), Орден за војне заслуге са великом звездом (1968), Велика плакета ЈНА (1973), Златна плакета РВ и ПВО (1983) и Средња плакета ЈРМ (1973). Редакција је проглашена за најбољу редакцију у НИУ „Војска“ за 1995. годину. Осим тога, француски генерал Пјер Мари Галоа добио је 22. марта 1996. одликовање „Српски витез“ на основу написа под насловом „Не може се славити победа над Трећим рајхом без Срба у првим редовима“, објављеног у „Војном делу“ број 3/1995. Редакцији су посебно значајна признања која се односе на вредност објављених написа, који су стигли и до Дизелдорфа, Кембрица, Торонта и јапанског острва Хокаидо, а постали су препоручена литература на неколико факултета Београдског универзитета. Све до рата на простору претходне Југославије „Војно дело“ размењивало је своја издања са 12 најпознатијих светских војних часописа из седам земаља које имају развијену и познату војну мисао. Занимљиво је да редакције шест угледних светских часописа (*Terre, Armees d'aujourd'hui, Europäische Sicherheit, Revue militaire Suisse, Gandirea militara Romaneasca* и *Revista militare*), из Француске, Немачке, Италије, Швајцарске и Румуније, нису прекидале сарадњу са „Војним делом“ ни за време ембарга против СР Југославије.

Неретко, Редакција је добијала похвале од академика из САНУ, истраживача Београдског универзитета, различитих министарстава, од свих београдских института који се баве истраживањима различитих компонената одбране и сталних сарадника. Бројни написи објављени у часопису преведени су на светске језике, преузети у стране часописе, увршћени у међународну размену, или су упућени као поучан и користан материјал нашим дипломатским представницима. Изузетно високе оцене дали су часопису и војнодипломатски представници приликом посета Редакцији. Осим тога, „Војно дело“ се налази при самом врху листе најцитиранијих часописа у Југославији. Његовом високом угледу неоспорно су допринели и сви претходни чланови Редакције, на чијем челу су били Ђоко Јованић, Душан Кведер, Милутин Шушовић, Вељко Кадијевић, Милисав Никић, Михаило Брајовић, Теодосије Парезановић, Михајло Вучинић, Мираш Стожинић, Јован Чанак и Милорад Пантелић.

*

У последње време веома се оштро испољава потреба за теоријским основама које треба да понуди ратна вештина као наука, пре свега због постбилоларног војнополитичког светског поретка и промена условљених разбијањем и распадом претходне Југославије, а и због трансформације оружаних снага и одбрамбеног система СР Југославије. Редакција часописа покушава да, у условима који су одређени скромним материјалним могућностима и узроковани општом кризом, подржи неопходне промене у области војних наука. Због тога су предузети кораци ка успостављању тешње сарадње с последипломским студијама на Београдском универзитету, а посебно са ПДС ратне вештине у Војној академији

Војске Југославије. У току је успостављање и проширивање сарадње с научним институтима и институцијама у земљи, а у плану је и сарадња с одговарајућим институцијама у иностранству. С друге стране, Редакција чини све да унапреди садржај часописа у сарадњи с управама у Министарству одбране и управама родова, и са другим редакцијама које уређују сличну тематику.

С обзиром на наведене чињенице, може се оправдано утврдити да је „Војно дело“ од почетка остваривало намењену улогу, и то вишеструко: *прво*, постало је трибина око које су се окупљале најкреативније снаге у војном стваралаштву, које су, преко њега, утицале на основне токове и процесе у развоју наше војне науке и доктрине одбране, дајући свему томе особен печат и допринос; *друго*, посредством „Војног дела“ актуелна војна мисао, која је увек негована, постајала је доступна свим њеним поклоницима, и *треће*, часопис је створио услове да се наша војнонаучна мисао и војна пракса подведу под најстроже светске критеријуме ради подизања на виши ниво.

*
* *

Свечани број „Војног дела“ својеврсна је ретроспектива часописа.¹ На молбу Редакције претходни главни и одговорни уредници углавном су писали о периоду у којем су пресудно утицали на његов садржај и физиономију. У другом блоку су написи аутора који су више година сарађивали са „Војним делом“, а у трећем и четвртном блоку су изабрани делови текстова за хронологију часописа и делови награђених радова.

„Хронологија (1949–1998)“ требало би да буде приказ концепције часописа, веома занимљив за читаоце јер је при одабиру текстова основни критеријум био да су, независно од времена када су настали, још увек актуелни. Реч је, дакле, о приказу дела а не аутора. То је разлог што има непознатих аутора и што је велики распон између чинова. Посебно је значајно да изабрани текстови одражавају основну идеју оснивача, која је актуелна и након педесет година. „Војно дело“ захваљује великанима војнонаучне мисли чија дела овом приликом нису приказана због одабраног наведеног критеријума, јер је реч о ауторима који су му створили постојећи реноме.

Надамо се да ће „Војно дело“ 63-годишњицу, када ће по стажу претећи часопис „Ратник“, а затим и 100-годишњицу, прославити у миру и повољним условима. Ускоро ће се прикази часописа појавити на Интернету, а затим ће Редакција учинити све да се наметне и светској јавности с актуелним и вредним радовима познатих југословенских аутора.

¹ Завршне припреме за обележавање дана оснивања „Војног дела“ биле су у време када је НАТО претио становништву Србије бомбардовањем због наводне „хуманитарне катастрофе на Косову“ (од 28. маја до 27. октобра 1998. године). На жалост, показало се да су оправдани разлози због којих је већина институција и угледника, које је Редакција замолила за прилоге поводом 50-годишњице оснивања, била спречена да део времена посвети часопису.